

“ABULFAYZXON” DRAMASIDA ILMSIZLIK OQIBATLARI.

O'zbekiston tuman 2-son politexnikumi

Tarix fani o'qituvchisi

Salaydinova Dilafruxxon Dilshodjon qizi

Ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi

Abduraimova Zarnigorxon Ikromovna

Kalit so'zlar: millat, e'tibor, fojia, fikr, e'tiqod, harakat, oqibat.

Annotatsiya.

Abulfayzxon maqolasida Abdurauf Fitratning “Abulfayzxon” dramasi haqida so'z yuritiladi. Xalqimiz tarixidan, millatimiz o'tmishidan so'zlaydigan, bu asar yozuvchining shoh asari ekanligiga amin bo'lasiz. Maqolada asarning bosh g'oyasi yoritib beriladi. Obrazlar xususida so'z boradi. Abdurauf Fitrat ijodi hammamizga ma'lum va mashhurdir. Buyuk ustozning “Abulfayzxon” dramasi buning yorqin dalili.

Abstract

This talks about Abdurauf Fitrat's drama “Abulfayzkhan”. You will be sure that the author of this work who talks about the history of our nation the past of our nation is a king. The main idea of the work of Abdurauf Fitrat is known and famous to all of us. The great master's drama Abulfaykhan is a clear proof of this..

Абстрактный

В данной статье рассказывается о драме Абдурауфа Фитрата Абулфайзхон. Вы будете уверены что это произведенные шедевр писателя. Драма великого учителя Абулфайзхон яркое тому подтверждение.

Fitrat bu asarida bir millat egalarining axloqi, ish yuritish yo'llari tartibi, tarbiyasi haqida chin so'zlarni aytdi, rost so'zlarni qog'ozga tushirdi. Asar yozilishidan

aslida maqsad nima edi? Nega hamma joyda oqni qora deydigan bir paytda Fitrat domla faqat rost so'zlarni yozdi. Chunki ustoz yurt kuyunchagi, millat ertasi haqida o'ylar edi. Har bir millatva elatning o'zligini aniqlab beradigan yuzi uning bilimli yoshlaridur. Ustozga shon-sharaf emas balki, uning yoziqlaridan chiqarilgan xulosalar va ularning amaliyotlari kerak edi.

Bugun juda ko'p tanqidiy tahliliy yillarda nazm va nasr faol. Biz asl ma'nosini ochishga bel bog'lagan dramamiz ham chuqur ma'noli asardir. Asar boshlanishida shaxmat o'yinini o'ynayotgan yurt boshqaruvchilarini ko'ramiz. Aslida nega aynan shaxmat? Boshqa o'yin emas. Yurtni boshqarish o'rniga, xalq manfaatini o'ylash o'rniga bekorchilar kabi tutib o'zlarini shaxmat o'ynashlari aslida mamlakat siyosatidan, Abulfayzxon davridan, uning atrofidagi insonlardan xabar beradi. Birinchi Prezidentimiz aytgan edilar: "Yoshlarimizning bosh vaqti, dushmanlarimizning ish vaqti" deb. Bu haqiqat vazir- u ayonlar turli o'yinlar bilan band bo'lgan bir paytda Nodirshoh o'z maqsadlarini amalga oshira boshlagandir. Shaxmat o'yinida ham ramziylik bor, o'yinda kimdir yutadi kimdir esa yutqazadi, kimdir shoh, yana kimdir piyoda. Abulfayzxon taxt uchun nimalar qilmadi deysiz o'z akasini o'ldirdi, islomdan xalovat izlang deganlar nahotki o'sha paytlar yani akasini o'ldirgan paytlar dinni anglagan sifatlar xonni yonida emasdilar. Kechalari uxlayolmay, qotiliga aylangan insonlar ruhi xonni bezovta qilishi hammasi tabiiy hol. Gunohlar qachon tug'iladi bilasizmi? Ular e'tiborsizlikdan tug'iladi deyishadi mashoyihlar. Hayotimizning har bir jabhasida millatning hamma yoshlari va kelajagi uchun muhim ahamiyat kasb ketadi. Dramada chuqur ma'no yashiringan, asarning har bir bandi tahlil qilishga arzigulik. Keling asarda qay darajada e'tiborsizlik va ilmsizlik ma'naviy qashshoqlik borligini ochishga urinamiz. Buyuk sohibqiron nomi bilan yetti iqlimga dong taratgan Amir Timur juda adolatli edi, rostgo'y edi. O'z dushmanlarini ya'ni Nodirshohni sohibqiron darajasiga olib chiqishlarini o'zi mana shu aslida tubdan qulash, ildizlar darz ketishi. Nodirshoh biznikilardan ancha aqlli edi va shuning uchun ham g'alabaga erishdi. Amir Temur "Ko'kda yagona Alloh, yerda yagona xoqon" degan shiorga amal qilgan buyuk davlat arbobi edi. E'tibor beradigan bo'lsak, buyuklarda maqsadlar ham

fikrlar ham mustaqil va qa'tiy bo'lgan. Bizning qahramonimiz Abulfayzxon esa o'zining fikrlarining o'rnini Ulfat va Davlatning fikrlariga berdi, bir so'z bilan aytganda, kaltabinligi tufayli mag'lubiyatga uchradi. Bu ishlar voqealar adolatsizliklar ortida juda ko'p sabablar va kimlarningdir g'arazli maqsadlari bor edi. Asarda, Ibrohimbiy obraziga ko'zimiz tushar ekan, unda adolat kabi kerakli tamoyillarni ko'ramiz. U davlatning faqat bugunini, balki ertasini o'ylar edi. Chog'ir ichib e'tiborsiz yashayotgan xonga emas, aslida butun millatga achinar edi. Ibrohimbiy kabi o'ylaydigan kuyunchaklar afsus juda kam edi, balki shuning uchun ham uning qo'li baland kelmagandir. O'z vatanini sotish, unga xiyonat qilish hammasi ma'naviyat bilan, tarbiya bilan uzviy bog'langan. Bugun eng ko'p gapirilgan mavzu tarbiyadir balki. Dramaning har bir matni mazmuni yozuvchining hayotiy saboqlari va ko'rganlari asosida bayon etilgan. Bu juda muhim ekanligini anglash jarayonlari hali hamon davom etmoqda. Abdulla Avloniy ta'biri bilan aytganda "Tarbiya biz uchun yo hayot, yo momot, yo najot yo falokat yo saodat yo falokat masalasidir". Kichik vatanimiz bu oilamiz, o'sha kichik vatan uchun uning ichidagi odamlar uchun qancha mehnat qilamiz, ular uchun hamma narsaga tayyormiz. Demoqchimizki, vatanimizni ham huddi shunday sevmog'imiz kerak. Agar e'tibor beradigan bo'lsak xonga qarshi turgan insonlar o'z o'yida yurt o'yida emas edi. Kecha kunduz chog'ir ichib umr o'tgazayotgan podshohdan ular qo'rqmay qolishgan to'g'ri o'z vijdonidan qo'rqmaganlar o'zga biridan qo'rqmaydi. Asarning mazmun ko'lami shu qadar chuqurki, biz kitobxonlar har bir obrazni soatlab tahlil qilishimiz mumkin. Biz ko'proq ijobiy obrazlarni yoqlaymiz yoki ular tomon intilamiz, ammo har bir obrazning o'z o'zni, o'z mavqei mavjud. Badiiy asarlarda to'qima obrazlar ham uchraydi, xususan, bu asarda ham. To'qima obraz o'zi nima? Mazkur asarda uning ro'li qay darajada? O'sha davr yoki vaqt taqazosi sabab deyishingiz mumkin, lekin vatanga xizmat qilish, adolat, sadoqat kabi tuyg'ular hamma zamonlarda ammo hamma odamlarda ham yo'q edi. Bir insonning yaxshiligi minglab insonlarni baxtli qilsa bir inson befarqligi butun millat taqdirini qalblarini barbod qiladi. Xayol obrzi orqali Fitrat o'z qalb so'zlarini aytdi, ayta oldi. Bu kabi xayol obrazi boshqa bir asarlarda ham uchraydi masalan

“Ruhlar isyoni” asarida. Xayol obrazi orqali yozuvchi oʻz soʻzlarini toʻkis yetgazadi kitobxonga. Bunyod qilguvchi ham, vayron qilguvchi ham insonning oʻzi ekanligini toʻla toʻkis tushunamiz. Nodirshohning quydagi soʻzlariga eʼtibor beraylik “Mening bir tilagim, yurtigiz tinchligi” aynan mana shu soʻzlarga ishonishning oʻzi bir magʻlubiyat edi. Qaysi davrda dushman tinchlik tilagan? Ustamon dushmanlar oʻz maqsadlariga yetishdi, ayb yana oʻzimizda. Maʼrifat, tarbiya, ilm kabi zarur hislatlar bizda yoʻq edi. Fitrat shunday deydi “Zikr qilingan uchta tarbiyaning eng muhimi axloqiy tarbiya hisoblanadi”. Oʻzingiz xohlaganingizcha bolangizning aqliy va badan tarbiyasi bilan mashgʻul boʻlishingiz mumkin va qoʻlingizdan kelguncha uni dono va baquvvat qiling. Lekin axloqiy tarbiya talab darajasida boʻlmasa aqli hamda jismoniy kuchini oʻzi yoki atrofdagilar zarariga ishlatadi. Binobarin, bolaning aqliy va jismoniy tarbiyasi samarasiz qolmasligi uchun farzandning axloqiy tarbiyasi bilan jiddiy shugʻullanib koʻp harakat qilish lozim. “Ustoz fikrlari hamma davrlarda birdek aziz boʻlgan. Axloqni kamolga yetgazish, nafsni tiyish, qalbgʻa ezguliklar joylash, kimgadir yordam berish ham kimnidir xafa qilish ham axloqdan tarbiyadan. Axloqiy tarbiya: odam axloqini kamolga yetgazish demakdir, yani odamni shunday tarbiya qilish kerakki , feli va amali oʻziga ham, boshqalarga ham foydali va manfaat keltiradigan boʻlsin”. Asarda Islom dinining muqaddas kitobi ham tilga olinadi. Bashariyat olami bu muqaddas kitobdan doim panoh tilagan, buyurilgan ishlarni oʻrgangan. Bu toʻgʻrisida hadis ham mavjud. Mana shu muqaddas kitobni oʻqiydilaru ammo chogʻir ichadilar, ayshu-ishrat qiladilar, odamlar hamma zamonlarda ham bir xil boʻlishgan mening nazdimda. Oʻqish bilan bir qatorda uqish ham bor, bizning qahramonlarimiz faqat oʻqiganlar lekin, uqmaganlar va uqish juda muhim aslida. Islom mukammal din insonni qadrlaydigan ammo unga eʼtiqod qilguvchilarchi? Guruch koʻrmaksiz boʻlmaydi deganlaridek, anglamaganlar mavjud edi va hali ham bu davom etmoqda. Fitrat shunday deydi “Islom olami ahvolini isloh etishda bitta yoʻl bor. U ham boʻlsa butun olami axloqini isloh etish”. Bu davr mafkurasi faqat shu davrga tegishli boʻlib qolmadi, oʻzidan keyingi zamonlarga ham taʼsir qildi. “Hind sayyohining qissasi”

(Abdurauf Fitrat) asar yuqori tanqid ruhida yozilgan, ahvolimizni ko'rmak uchun yorqin ko'zgudir.

Buxoro Abulfayzxondan keyin dushmanlar qo'lida yashnamadi, buni biz "Hind sayyohining qissasi" asaridan bilib olamiz. Abulfayzxon taxtni boy berdi, va bu boy berish boshqa zamonlarga ham ta'sir qildi. Kechaning qusurlari ertani yolg'iz qoldirmadi, oradan uzoq yillar o'tsada Buxoro yana aziyatga yuz tutdi. Bilim yurti, bilimlilar yurti ko'plab sinovlardan o'tdi. Qalin ildizlarimizga qurt tushgan edi, va ular bizni osonlikcha tark qilmadi. Bir podshohning tafakkuri butun millatni yo'qotishi yoki gullab yashnatishi mumkin. Xulosalar turlicha: lekin inson aql bilan ish ko'rmog'i kerak, inson insonni qadrlamog'i shart. Ustoz bizga axloq va insoniy tuyg'ulardan saboq beradi. Har bir obrazdan hayotimiz uchun nimadir olamiz, u xoh yaxshi xoh yomon bo'lsin. Toj taxt uchun kurashalar nizolar aslida hech biri inson atalmish oliy mavjudotdan ustun emas. Asarda har bir obrazning badiiy yuki bor. Ibrohimbiy kabi dono va aqlli bo'lmoq yaxshi albatta. Bugun yoshlarga aytar so'zimiz ko'p, tinch osuda vatanni sevish unga fidoyi farzand bo'lish muhim. Zero vatanni sevmog' iymondandir. Asar insonga manaviy ozuqa bilan bir qatorda ma'suliyat, burch, tarbiya kabi hayotning oltin qoidalarini o'rgatish maqsadida yozilgan. Aka-ukaning bir-biriga bo'lgan e'tibori, sevgi va sadoqqatdan dars bermog' edi asl maqsad. Uyg'oq va mudroq qalblar bor asar maqsadi qalblarni uyg'otmoq, Bugun ertaklar uxlatish uchun emas, uyg'otish uchun aytilmog'i, ruhiyat yani ruh yoshlikdan tarbiyalanmog'i zarur. Badiiy asar esa mana shunday ruhlarga ozuqa beradi.

Xulosa qilib shuni o'rnida aytish kerakki, har bir millat va elatning kelajagi va o'tmishini ochib bermog' uchun bilim olishi va uqishi kerak. O'qisayu ammo uqmasa buni ham millat va jamiyat uchun foydali tarafi yo'q.